

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

KIESRAAD

Datum
10 december 2018

Ons kenmerk
2018-0000935050

Inlichtingen
mr. W.A.E. Brühem
T 070 426 6266
F 070 751 7078

Uw kenmerk
2018-0000910544

Blad
1 van 8

Bezoekadres
Zurichtoren, 14 etage
Muzenstraat 85
2511 WB Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp

Advies wijziging Kiesregeling en Tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming i.v.m. het vereenvoudigen van het stemmen vanuit het buitenland en de elektronische openbaarmaking van processen-verbaal

1 Inleiding

In uw brief van 30 november 2018 hebt u de Kiesraad verzocht advies uit te brengen over door u voorgenomen wijzigingen in de Kiesregeling en de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming. Deze wijzigingen vloeien hoofdzakelijk voort uit op korte termijn voorziene veranderingen in het kiesrecht. Het betreft een verdere vereenvoudiging van het stemmen vanuit het buitenland,¹ en elektronische openbaarmaking van de processen-verbaal van alle (brief)stembureaus en de opgaven van de burgemeesters.²

2 Samenvatting

De Kiesraad vraagt in dit advies aandacht voor een eenduidige en tijdige vaststelling van de modellen die bij verkiezingen worden gebruikt. Alleen dan is het mogelijk om de modellen op zorgvuldige wijze in de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) te implementeren en te testen. Door het late moment van definitieve vaststelling is dit proces onder druk komen te staan. Dat verhoogt het risico op fouten. De Kiesraad adviseert u om bij het vaststellen van modellen in de Kiesregeling in het vervolg rekening te houden met de tijd die nodig is om deze correct en zorgvuldig in de software te implementeren.

¹ Voorstel van wet tot Wijziging van de Kieswet en de Tijdelijke experimentenwet stembiljetten en centrale stemopneming ter vereenvoudiging van stemmen vanuit het buitenland en verlenging van de mogelijkheid tot experimenteren (Kamerdossier: 35012).

² Voorstel van wet tot Wijziging van de Kieswet houdende maatregelen tot elektronische openbaarmaking van de processen-verbaal van de stembureaus en van de opgaven van de burgemeesters van de aantallen in de gemeenten uitgebrachte stemmen (Kamerdossier 35011).

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 8

Voor een tweetal modellen stelt de Kiesraad in dit advies vereenvoudigingen voor. Het betreft het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau en het model voor de oranje retourenvelop die briefstemmers in het buitenland kunnen gebruiken. De verplichting om elke pagina die als bijlage bij een proces-verbaal wordt gevoegd te paraferen, kan volgens de Kiesraad beter behouden blijven. Ook vraagt de Kiesraad in dit advies aandacht voor de wijze waarop kiesgerechtigden inzage krijgen in de processen-verbaal van (gemeentelijk) stembureaus. Als het de bedoeling is dat de ondertekening van de processen-verbaal van gemeentelijk stembureaus ook niet langer wordt gepubliceerd, is op korte termijn een wijziging van de bovenliggende experimentregelgeving noodzakelijk. Tot slot wordt in dit advies ingegaan op het anoniem vermelden van bezwaren van kiesgerechtigden in de processen-verbaal. Voorgesteld wordt om voor het noteren van door kiezers tijdens openbare zittingen naar voren gebrachte bezwaren altijd dezelfde spelregels te laten gelden. De Kiesraad is in dit verband vanuit een oogpunt van transparantie en controleerbaarheid van het verkiezingsproces ook geen voorstander van een absoluut verbod op het noteren van de persoonsgegevens van de betreffende kiezers in de processen-verbaal en adviseert het voorstel op dit punt nader te bezien

3 Ontwikkelingstraject OSV

De onderhavige adviesaanvraag staat niet op zichzelf. Afgelopen maand heeft de Kiesraad op uw verzoek een spoedadvies uitgebracht over een voorgenomen wijziging van de Kiesregeling³ en de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming.⁴ Acht van de dertien modellen die in de onderhavige conceptregeling worden gewijzigd, werden ook opnieuw vastgesteld in de conceptregeling waarop het eerdere advies betrekking had. Van deze acht modellen bestaan dus twee varianten. Welke variant bij de verkiezingen in 2019 gebruikt zou worden, was lang onbekend. Dat hing af van de parlementaire behandeling van twee wetsvoorstellen tot wijziging van de Kieswet, die nog in het parlement aanhangig waren. Werden de wetsvoorstellen aangenomen en was er nog voldoende tijd om ze voor de verkiezing in werking te laten treden, dan zou de thans voorliggende conceptregeling in werking treden. Lukte dit niet, dan golden de modellen waarop het eerdere spoedadvies van de Kiesraad betrekking had. De Kiesraad veronderstelt althans dat dit de reden is dat u niet met één wijziging van de Kiesregeling hebt willen volstaan.

Die keuze had ook consequenties voor de implementatie van de modellen in OSV. Om in alle mogelijke scenario's OSV de juiste modellen te kunnen genereren, zouden er twee varianten van OSV ontwikkeld moeten worden. Dat een dergelijke werkwijze extra werk, en meerkosten, met zich meebrengt, is evident. Inmiddels is bekend dat de Eerste Kamer, hangende uw adviesaanvraag, op 4 december met beide wetsvoorstellen heeft ingestemd. De Kiesraad neemt daarom aan dat de thans voorgelegde modellen de modellen zijn die bij de provinciale staten- en

³ Destijds heette deze nog Kies- en referendumregeling.

⁴ Advies van de Kiesraad d.d. 26 november 2018 over de wijziging van de Kies- en referendumregeling en enige andere regelingen onder meer in verband met de intrekking van de Wet raadgevend referendum.

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 8

waterschapsverkiezingen gebruikt zullen worden. Dit laat echter onverlet dat het op zorgvuldige wijze voorbereiden, implementeren, testen en beoordelen van de juiste werking van OSV door het late moment waarop de modellen worden vastgesteld onder druk is komen te staan. Dat verhoogt het risico op fouten. De Kiesraad adviseert u om bij het vaststellen van modellen in de Kiesregeling in het vervolg meer rekening te houden met de tijd die nodig is om nieuwe modellen correct en zorgvuldig in OSV te implementeren.⁵ De hiervoor benodigde tijdsspanne bedraagt tenminste zes maanden.

4 Vereenvoudiging proces-verbaal gemeentelijk stembureau

In uw evaluatie van de reguliere gemeenteraadsverkiezingen van maart dit jaar, hebt u aangegeven bij aankomende verkiezingen experimenten te willen blijven houden met het centraal opnemen van de stemmen.⁶ Ook bij de gecombineerde provinciale staten- en waterschapsverkiezingen in maart 2019.⁷ Bij de genoemde evaluatie hebt u toegezegd te zullen nagaan of het model voor het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau kan worden vereenvoudigd.⁸ De Kiesraad stelt als vereenvoudiging voor om, net als bij stembureaus, bovenaan het proces-verbaal af te drukken op welke stemming het proces-verbaal betrekking heeft, in plaats van dat het gemeentelijk stembureau dit in rubriek 1 van het model handmatig moet invullen.⁹ Een andere mogelijke vereenvoudiging betreft de vormgeving van rubriek 9, waar het gemeentelijk stembureau het aantal stemmen per kandidaat en per lijst in de gemeente noteert.¹⁰ De huidige vormgeving is gebaseerd op de oude vormgeving van de bijlage bij Model N 10-1, welke betrekkelijk recent veranderd is om het invullen ervan te vergemakkelijken.¹¹

5 Nummer retourenvelop bij briefstemmen

Bij verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer en de Nederlandse leden van het Europees Parlement wordt aan kiesgerechtigden die op de dag van de stemming buiten Nederland verblijven de mogelijkheid geboden om per brief te stemmen. Eén van de voorziene vereenvoudigingen van het stemmen vanuit het buitenland is dat, als een kiezer een andere retourenvelop gebruikt dan de voorgeschreven oranje retourenvelop,¹² deze niet langer ter zijde wordt gelegd.¹³

⁵ Advies van de Kiesraad d.d. 24 juni 2014 over eisen aan de programmatuur voor de berekening van de verkiezingsuitslag, p. 2.

⁶ Bijlage bij Kamerstukken II 2017/18, 31 142, nr. 83, p. 6.

⁷ Brief van 6 juli 2018 van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan alle gemeenten in Nederland met een uitnodiging voor de deelname aan een experiment met centraal tellen bij verkiezingen in 2019 (Uw kenmerk: 2018-00003428).

⁸ Bijlage bij Kamerstukken II 2017/18, 31 142, nr. 83, p. 6.

⁹ Rubriek 1 van Model II bij de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming.

¹⁰ Rubriek 9 van Model II bij de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming.

¹¹ Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 6 december 2017, nr. 2017-00000447408, houdende wijziging van de Kies- en referendumregeling en de Tijdelijke experimentenregeling centrale stemopneming in verband met de afschaffing van de mogelijkheid voor politieke groeperingen om lijstencombinaties te vormen en het verhogen van het gebruiksgemak van diverse modellen (Stcrt. 2017, 67784 p. 74).

¹² Model M 6-1 Kiesregeling.

¹³ Art. M 7 lid 5 jo. M 11 Kieswet.

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 8

De oranje retourenvelop krijgt daarmee een facultatief karakter. Op het model voor de oranje retourenvelop staat dat op de voorzijde daarvan in elk geval een nummer wordt opgenomen. Uit het model blijkt niet welk nummer wordt bedoeld. Evenmin is duidelijk waartoe dit nummer thans nog dient. Het ontbreken van dit nummer op een envelop heeft immers geen gevolgen voor de handelingen die het briefstembureau met de retourenvelop verricht. In lijn daarmee adviseert de Kiesraad om niet langer voor te schrijven dat op de voorzijde van de oranje retourenvelop een nummer wordt opgenomen.

6 Paraferen van bijlagen bij processen-verbaal

Een aantal van de huidige modellen bevat bijlagen. Model N 10-1 en Model N 10-2b bevatten elk een bijlage voor de opsomming van het aantal stemmen dat het (brief)stembureau per kandidaat en per lijst heeft vastgesteld. Deze bijlagen werden op 1 december 2013 geïntroduceerd.¹⁴ Voordien werd gebruik gemaakt van turflijsten.¹⁵ Model O 3, Model P 22-1 en Model P 22-2 hebben al langer een bijlage. Deze bijlagen bevatten de bezwaren die tijdens de openbare zitting van het hoofdstembureau of centraal stembureau door aanwezige kiezers zijn ingebracht. Aanvankelijk werden deze bezwaren in de processen-verbaal zelf opgenomen,¹⁶ maar sinds 2010 is daarvoor een bijlage bij het proces-verbaal vastgesteld.¹⁷ De bijlagen horen bij de processen-verbaal, maar maken daar geen onderdeel van uit. Het voordeel van bijlagen is dat de inhoud ervan op een later moment kan worden uitgeschreven. De bezwaren die ingebracht worden tijdens een openbare zitting waarin de Kiesraad een verkiezingsuitslag vaststelt, worden bijvoorbeeld pas na die zitting in een bijlage bij het proces-verbaal genoteerd. Nadien wordt iedere pagina van de bijlage door de voorzitter geparafeerd. Uit die paraaf blijken de authenticiteit en validiteit van de bijlage. Er wordt mee tot uitdrukking gebracht dat de inhoud van de bijlage overeenstemt met wat in de openbare zitting door het centraal stembureau is vastgesteld.

In de conceptmodellen die u de Kiesraad ter advisering hebt voorgelegd, is de verplichting om pagina's die deel uitmaken van een bijlage bij een proces-verbaal te paraferen, komen te vervallen. Het heeft de Kiesraad verbaasd dat deze wijziging in de toelichting niet wordt toegelicht. Gelet op de functie van het paraferen, is de Kiesraad er geen voorstander van om dit gebruik af te schaffen. Bovendien meent de Raad dat het opheffen van de verplichting bijlagen bij de processen-verbaal te paraferen onbedoeld het plegen van verkiezingsfraude kan

¹⁴ Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 6 november 2013, nr. 2013-0000435969, houdende regels ter uitvoering van de Kieswet en het Kiesbesluit (Kiesregeling) (Stcrt. 2013, 31450).

¹⁵ Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 31 maart 2011, nr. 2011-2000086949, houdende wijziging van de Modellenregeling Kieswet en Kiesbesluit 2010, in verband met de Reparatiewet BZK 2010 en enkele technische omissies (Stcrt. 2011, 5596).

¹⁶ Vgl. Regeling van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 februari 2009, nr. 2009-0000070368, tot wijziging van de regeling van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken van 23 oktober 1989, nr. CW88/13/U76, tot vaststelling van de modellen, bedoeld in de Kieswet (Stb. 1989, 423) en het Kiesbesluit (Stcrt. 1989, 210) in verband met de wet van 25 september 2008 tot wijziging van de Kieswet en enkele andere wetten houdende enkele technische aanpassingen (Stb. 405) (Stcrt. 2009, 46).

¹⁷ Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 19 november 2010, nr. 2010-0000749952, houdende regels met betrekking tot de vaststelling van de modellen, bedoeld in de Kieswet en het Kiesbesluit (Modellenregeling Kieswet en Kiesbesluit 2010) (Stcrt. 2010, 18874).

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 8

faciliteren. Immers, iemand zou de bijlage bij het proces-verbaal waarin het (brief)stembureau het aantal stemmen dat per kandidaat en per lijst is uitgebracht heeft vastgesteld, kunnen vervangen door een nieuwe (gewijzigde) bijlage. Zonder de parafen is het niet zichtbaar, noch aantoonbaar, dat de nieuwe bijlage niet de cijfers bevat die door het (brief)stembureau tijdens de openbare zitting zijn meegedeeld. Concluderend adviseert de Kiesraad u de verplichting te handhaven om iedere pagina van de bijlagen bij de processen-verbaal te paraferen.

7 Inzage processen-verbaal bij experimenten

Er bestaan twee belangrijke verschillen tussen gemeenten waarin geëxperimenteerd wordt met centrale stemopneming enerzijds en gemeenten die het reguliere verkiezingsproces volgen anderzijds, waar het de transparantie van de vaststelling van de verkiezingsuitslag betreft.

7.1 Handtekeningen stembureauleden

Het eerste verschil tussen gemeenten waarin geëxperimenteerd wordt met centrale stemopneming en gemeenten waarin het reguliere verkiezingsproces wordt gevolgd, is gelegen in de wijze waarop kiesgerechtigden na afloop inzicht wordt gegeven in de processen-verbaal. In het reguliere verkiezingsproces worden de processen-verbaal van de stembureaus nu voor een ieder in het gemeentehuis ter inzage gelegd.¹⁸ In de nabije toekomst zullen deze documenten op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar worden gemaakt.¹⁹ Een uitzondering daarop vormt de ondertekening van het proces-verbaal door de stembureauleden. Die rubriek van het proces-verbaal zal niet openbaar worden gemaakt. In gemeenten waar geëxperimenteerd wordt met centrale stemopneming is het anders geregeld. In die gemeenten worden de processen-verbaal van de stembureaus niet openbaar gemaakt. Het proces-verbaal van het gemeentelijk stembureau wordt daarentegen op een algemeen toegankelijke wijze elektronisch openbaar gemaakt.²⁰ Model II bij de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming lijkt ervan uit te gaan dat ook de handtekeningen van de leden van het gemeentelijk stembureau straks niet meer op internet gepubliceerd worden. De daarvoor noodzakelijke juridische grondslag ontbreekt echter.²¹ De Kiesraad adviseert daarin alsnog te voorzien in het Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming.

7.2 Inzien processen-verbaal

Op Model I bij de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming staat expliciet vermeld dat kiezers het proces-verbaal van het stembureau 'na de stemming' mogen inzien. Een dergelijke mededeling staat niet boven het proces-verbaal dat door een stembureau wordt opgemaakt in een gemeente waar geen

¹⁸ Art. N 12 lid 1 Kieswet.

¹⁹ Artikel I, onderdeel A onder 2 in Kamerstukken II 2017/18, 35 011, nr. 2.

²⁰ Art. 42 lid 1 Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming.

²¹ Ingevolge artikel 21, tweede lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming is artikel N 12 van de Kieswet niet van toepassing. De in artikel N 12, tweede lid, van de Kieswet opgenomen inperking van de openbaarmakingsverplichting komt niet voor in artikel 42, eerste lid, van het Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming.

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
6 van 8

experiment met centrale stemopneming plaatsvindt. De mededeling roept een aantal vragen op. Allereerst: wat wordt er met deze mededeling bedoeld? Is bedoeld dat de aanwezige kiezers na afloop van de stemming (en de stemopneming) nog even naar de voorzitter van het stembureau mogen lopen om het originele proces-verbaal te bekijken? In de regelgeving voor het experiment met centrale stemopneming staat daarvoor geen op de Kieswet aanvullende rechtsgrondslag. Dat lijkt de Kiesraad ook niet noodzakelijk, maar het ontbreken van eenzelfde mededeling boven Model N 10-1 van de Kiesregeling roept de vraag op of kiezers in het reguliere verkiezingsproces die mogelijkheid dan niet hebben. En zo niet, waarop dit onderscheid is gebaseerd.

Stembureaus in gemeenten die deelnemen aan het experiment met centrale stemopneming delen minder informatie met bij de stemopneming aanwezige kiezers dan reguliere stembureaus²² en hun proces-verbaal wordt, zoals hiervoor gemeld, niet openbaar gemaakt. Deze factoren hebben mogelijk meegespeeld bij uw beslissing de mededeling over de inzage van het proces-verbaal boven Model I en Model II te plaatsen. Maar betekent dit ook dat, net als bij de huidige terinzagelegging van verkiezingsbescheiden op basis van de Kieswet, kiesgerechtigden die van het inzagerecht gebruikmaken deze documenten niet mogen fotograferen? Ook de handtekeningen van de leden van het (gemeentelijk) stembureau staan er dan immers zichtbaar op. En wat gebeurt er als het originele document bij het inzien beschadigd raakt of gewijzigd wordt? De Kiesraad adviseert u de bedoelde mededeling boven Model I en Model II van de Tijdelijke Experimentenregeling centrale stemopneming te schrappen. De modellen komen daarmee meer in lijn met Model N 10-1 en Model N 10-2b van de Kiesregeling.

8 Anonieme bezwaren

Tijdens de openbare zitting waarin over de geldigheid van de ingediende kandidatenlijsten wordt besloten,²³ tijdens de stemming,²⁴ tijdens de stemopneming,²⁵ tijdens de openbare zitting van het hoofdstembureau,²⁶ en tijdens de openbare zitting van het centraal stembureau waarin de verkiezingsuitslag wordt vastgesteld,²⁷ kunnen aanwezige kiezers mondeling bezwaren naar voren brengen. Deze bezwaren worden in het proces-verbaal genoteerd, of in een bijbehorende bijlage. In alle ter advisering voorgelegde modellen wordt, waar relevant, expliciet opgemerkt dat bij het noteren van mondeling ingebrachte bezwaren geen persoonsgegevens van kiezers opgenomen mogen worden. Een uitzondering vormt straks Model I 4. Dat model wordt niet aangepast; mogelijk omdat dit proces-verbaal alleen ter inzage wordt gelegd.²⁸ De inhoud van

²² Reguliere stembureaus informeren de aanwezige kiezers ook of er een verschil is tussen het aantal tot de stemming toegelaten kiezers en het aantal getelde stembiljetten. Vgl. art. N 9 lid 1 jo. N 8a Kieswet. Stembureaus in gemeenten waarin een experiment met centrale stemopneming plaatsvindt, doen dit niet. Vgl. art. 21 lid 2 Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming.

²³ Art. I 18 lid 2 Kieswet.

²⁴ Art. J 35 lid 3 Kieswet.

²⁵ Art. N 8 lid 3 Kieswet en art. N 10 lid 1 Kieswet.

²⁶ Art. O 2 lid 4 Kieswet.

²⁷ Art. P 22 lid 1 Kieswet.

²⁸ Art. I 18 lid 1 Kieswet.

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
7 van 8

verkiezingsregelgeving wordt evenwel voorspelbaarder als voor het noteren van bezwaren altijd dezelfde spelregels gelden.

Bij het noteren van door kiezers ingebrachte bezwaren is het zelden dienstig om vast te leggen door wie deze bezwaren zijn ingebracht. Klachten over de verlichting, over de vindbaarheid van het stemlokaal of over het te laat ontvangen hebben van de stempas kunnen zonder bezwaar anoniem worden genoteerd. Dat wordt in de praktijk ook al gedaan. Desalniettemin zijn ook situaties denkbaar waarin het noteren van een naam, in het bijzonder als het een ernstige grief betreft die betrekking heeft op de wijze waarop de verkiezingsuitslag wordt vastgesteld, wel degelijk kan bijdragen aan de transparantie en controleerbaarheid van het verkiezingsproces. Stel dat twee kiezers klagen over de wijze waarop de telling door een stembureau is uitgevoerd. Als deze kiezers dezelfde klacht ook indienen tijdens de openbare zitting van het hoofdstembureau, moet het centraal stembureau dan uit de processen-verbaal concluderen dat er vier vergelijkbare klachten zijn over hetzelfde stembureau, of zijn het er twee? Alleen als de gegevens van de kiezer die bezwaar maakt, worden genoteerd, zijn vragen als hier bedoeld te beantwoorden. Anonieme klachten zijn niet te kwantificeren, hetgeen naar het oordeel van de Kiesraad afbreuk doet aan de transparantie en controleerbaarheid van het verkiezingsproces.

Bij de Tweede Kamerverkiezing in 2017 deed op internet het gerucht de ronde dat door één van de stembureaus in de Haagse wijk Ypenburg een stapel stembiljetten, allemaal uitgebracht op één politieke groepering, zou zijn weggegooid en niet meegeteld.²⁹ Dat gerucht bleek onjuist. Maar alleen als de persoonsgegevens van de kiezer die de klacht indient worden genoteerd, kan hij worden benaderd om zijn waarneming nader toe te lichten.

Ook bij de uitvoerbaarheid van het voorgestelde absolute verbod om in het proces-verbaal van het stembureau persoonsgegevens van kiezers op te nemen, zijn kanttekeningen te plaatsen. De verplichting om bezwaren alleen anoniem te vermelden, betekent voor de gemeenten meer werk. Voordat tot openbaarmaking van de processen-verbaal wordt overgegaan, moet worden nagegaan of daarin persoonsgegevens van kiezers voorkomen. De verplichting roept ook vragen op over hoe gehandeld moet worden als een stembureau toch een persoonsgegeven van een kiezer heeft genoteerd. Worden deze gegevens dan weggelakt? Zo ja, worden deze gegevens dan digitaal weggelakt – zodat het originele proces-verbaal intact blijft – of wordt het proces-verbaal zelf gelakt alvorens het wordt ingescand en openbaar gemaakt? Vormt het ontbreken van een juridische grondslag in het laatste geval geen beletsel om een officieel document van het stembureau aan te passen? De Kiesraad vindt het van belang dat onderkend blijft worden dat – waar relevant – de naam van een kandidaat nog wel in een bezwaar genoemd mag worden. Bijvoorbeeld als een kiezer meldt dat zijn stem op kandidaat [achternaam] ten onrechte niet is meegeteld.³⁰

²⁹ J. Van der Leeuw, 'Den Haag onderzocht 'verdwenen' PVV-stemmen in Ypenburg, geen bewijs voor fraude', Omroepwest.nl 18 maart 2017.

³⁰ Om dit mogelijk te maken is de Kieswet op de AVG aangepast. Vgl. Kamerstukken II 2017/18, 34 939, nr. 3, p. 6..

Datum
10 december 2018

Kenmerk
2018-0000935050

Onderdeel
Kiesraad

Blad
8 van 8

Mocht u vasthouden aan uw voornemen tot het invoeren van een absoluut verbod om persoonsgegevens van kiezers in een proces-verbaal te verwerken, dan adviseert de Kiesraad u om in ieder geval in de toelichting van de regeling in te gaan op de verwachte praktische consequenties voor de uitvoeringspraktijk en deze na afloop van de verkiezingen te evalueren. De Kiesraad is evenwel van oordeel dat een absoluut verbod te ver gaat. Daarmee wordt een te grote afbreuk gedaan aan de transparantie en de controleerbaarheid van het verkiezingsproces, inclusief de wijze waarop daarbinnen met klachten wordt omgegaan, zonder dat duidelijk is welk belang daarmee wordt gediend. De Kiesraad adviseert het voorstel in zoverre nader te bezien.

DE KIESRAAD,
Voor deze,

J.G.C. Wiebenga
Voorzitter

M. Bakker
secretaris-directeur